# A FORGOTTEN TETRALOGY

**Enikő MAROSFŐI**
”Petru Maior” University of Târgu-Mureș

*Abstract: To describe an epoch in which you live is a responsible objective. To describe it honestly is brave. To describe a cruel era is ingrate. All these attributives are trait the autobiographic novel of Nagy István, who offers a faithful image of the yeas 1920-’40. And it is a great story too. It has a protagonist, a conflict and fascinating characters and is a beautiful family story too. Unfortunately, due to the drawn era, it is forgotten.*

*Keywords: Nagy István, autobiographic, novel, dark era, truth*

Creaţia considerabilă atât din punct de vedere dimensional cât şi valoric a lui Nagy István ia naştere între cele două războaie mondiale, viziunea şi modul de scriere format în acest timp îi rămâne caracteristic şi pentru proza de după 1945.

S-a născut în 1903. Tatăl lui fiind membru entuziast de sindicat, copilul Nagy István creşte pe notele muzicale ale Marseillaise-ului şi visează despre o întâlnire cu „tovarăşul Petőfi”. Tatăl piere în războiul mondial şi băieţelul Nagy István, de numai 9 ani, ca ucenic tâmplar trebuia să aibă grijă de mama şi de fraţii lui. Cu numai patru clase elementare, a lucrat ca ucenic şi zilier pe şantiere navale. Devine activistul partidului comunist în anul 1931 şi pentru activitatea lui politică ilegală va fi închis în Jilava, Doftana şi Caracal. După ce Partidul preia puterea, el devine rector al Universităţii Bolyai din Cluj timp de doi ani.

A militat împreună cu ceilalţi scriitori maghiari pentru literatura socialistă, pentru înfrăţirea popoarelor maghiar şi român, pentru demascarea diversiunilor naţionaliste. Pentru opera sa literară a fost distins cu Premiul de Stat.

Scriitorul Nagy István ne-a lăsat ca moştenire un ciclu autobiografic plin cu adevăruri crude. Realismul dur, caracteristic scriitorului Augustin Buzura, este punctul forte şi al operelor scriitorului maghiar Nagy István. Romanul autobiografic în patru volume, „Sáncalja”, „Ki a sánc alól”, „Hogyan tovább” şi „Szemben az árral”, are doi piloni de sprijin, aceştia dând rezistenţă şi particularitate construcţiei imense care numără peste 2200 de pagini. Unul este mediul muncitoresc în care s-a născut şi pentru care s-a angajat cu unitatea omul şi scriitorul şi celălalt este puterea de a rămâne devotat unei idei.

Pe lângă capacitatea de descriere a realităţii, intenţia de a dezvălui realitatea, relatarea, descrierea, povestirea adevărului istoric constituie o trăsătură definitorie a lui Nagy István. Orice operă autobiografică este totodată autoportret şi aproape fiecare este imaginea timpului trăit. În confesiunea scriitorului ne este prezentată atât panorama zguduitoare a drumului vieţii unui muncitor, de multe ori zilier, devenit artist al cuvântului cât şi luptele, viaţa de zi cu zi a periferiei în perioada când română când maghiară a anilor 1918-1944. Totodată este şi o lucrare de mare autenticitate etnografică, dat fiind că opera este o cronică a lumii suburbiei Clujului, a războaielor mondiale, a crizei economice şi a mişcărilor de stânga la început ilegale apoi instituţionalizate.

În acest epos al anilor 1900, el nu ascunde nimic, aruncă cititorul în mijlocul evenimentelor social-politice dure, crude. Cu un simţ desăvârşit al cuvântului ne face să trăim împreună cu el micile bucurii, marile tristeţi, frumuseţile şi ororile vieţii sale. Noi, cititorii, ne trudim împreună cu el de la vârsta de 6 ani pentru a câştiga bani, ca familia să nu moară de foame, străbatem pe jos zeci de kilometri fără mâncare, fără apă, pentru a ajunge acasă,



BDD-A21905 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:40 UTC)

dormim cu el în plină ploaie sub un pom, ne duce în închisori, ne face să simţim pe tălpile noastre bătăile anchetatorilor. Retrăim fiecare eveniment împreună cu el, graţie forţei limbajului realist şi totodată simbolic cu care îşi aşterne pe hârtie gândurile şi amintirile.

Romanele scriitorului maghiar păstrează cu valoare documentară viaţa suburbiei, a omului muncitor în fabrică. Principiul de bază şi valoarea operelor sale constau în reprezentarea realităţii, ceea ce îl afirmă, încă de la începutul carierei sale de scriitor, ca pe unul talentat, veridic, sincer şi nepărtinitor. El era scriitorul muncitorimii, portretistul mizeriei proletare, pictorul tabloului luptei de clasă.

Viaţa şi activitatea literară a lui Nagy István s-a împletit încă din frageda lui copilărie cu activitatea revoluţionară a muncitorimii. El, ca şi modelul lui Gorkij, s-a calificat în şcoala realităţii, realitate care la el era muncitorimea bine organizată şi şcoala partidului comunist aflat încă în ilegalitate.

Nagy István devine mai întâi revoluţionar şi după aceea scriitor. „Fără muncitorimea organizată niciodată nu aş fi devenit scriitor”[1] mărturiseşte în volumul IV. Adevărat este că temele lui predilecte, problematica operelor este dată de mişcările muncitorimii, de accentuarea conflictelor religioase sau a celor de naţionalitate, de dispariţia ţărănimii, de naşterea marilor fabrici şi formarea psihicului uman sub presiunea evenimentelor istoriei. Formarea personalităţii lui de sindicalist şi mai târziu de comunist a început când înainte de primul război mondial, îl ajută pe tatăl său, socialist convins, la distribuirea revistei „Népszava” („Glasul poporului” – trad. ns) din Budapesta, în anii 1908. De aici începe relatarea unui şir de evenimente istorice, reale, documentate. Începe cu primul război mondial, când descrie cruzimea ofiţerilor armatei maghiare faţă de soldaţi. Tatăl său, înrolat, cu toate că avea probleme grave de sănătate şi nu se putea ţine timp îndelungat pe picior, este ameninţat cu moartea de către ofiţerul însoţitor când se opreşte în timpul unui marş forţat de mai multe ore. Şi continuă relatarea realităţii războiului, prin prisma copilului şi a familistului, cu fapte triste şi adevărate ca: soldaţii se duc în luptă cu propriile haine; mâncarea pe care o primesc nu ar ajunge nici unui copil; stau în cazarme neîncălzite şi se îmbolnăvesc, dar nu sunt lăsaţi acasă; se umplu de purici dar plătesc cu bani primiţi de acasă pentru spălarea hainelor, pentru că nu au nici apă caldă, nici săpun; copiii se bat pentru un loc de muncă pentru ca familia rămasă fără susţinător să nu moară de foame sau se bat în faţa cazarmelor pentru mâncarea rămasă după soldaţi; femeile muncesc la gatere câte 10-12 ore pe zi; copiii sunt exploataţi la maxim şi autorităţile nu fac nimic; cei mai mulţi copii trebuie să aleagă între şcoală şi loc de muncă; cei înstăriţi plătesc oficialităţile şi rămân acasă.

Povestea vieţii lui este asemenea unui document istoric plin de date concrete, nume reale, evenimente într-adevăr întâmplate. A devenit militant socialist implicat încă de la vârsta de 12-13 ani, şi, ca şi tatăl său, intră în luptele sindicale, devenind lider şi purtător de cuvânt. Ceea ce l-a împins în această direcţie era faptul că muncea mult pentru bani puţini şi avea un simţ etic ascuţit, ceea ce-l va determina să lupte împotriva violenţei, nedreptăţii, brutalităţii şi exploatării. Prin romanul lui facem cunoştinţă cu figuri reprezentative ale suburbiilor din Cluj, Bucureşti sau Galaţi, oameni cu destine patetice, tragice sau parabolice, care nu numai în viaţa autorului joacă un rol decisiv (cum e figura tatălui, care şi după moartea lui exercită o profundă influenţă asupra lui Nagy István, prin exemplul lui, prin principiile pe care le-a insuflat şi fiului sau cea a lui Józsa Béla care reprezenta pentru viitorul scriitor un stimul intelectual şi o permanentă încurajare spirituală) ci sunt şi reprezentanţi ai vieţii proletariatului, ai unui anumit mod, stil de viaţă.

Este cunoscut faptul că până în 1918 Ardealul aparţinea Monarhiei Austro-Ungare. În această perioadă autorităţile ungare aplicau aceleaşi metode de teroare şi de intimidare ca şi

[1] Nagy István, „Szemben az árral”, Editura Kriterion, 1974
„A szervezett szocialista munkásság nélkül sohasem lettem volna azzá” – trad. ns



BDD-A21905 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:40 UTC)

autorităţile române după Tratatul de la Trianon iar după al doilea Dictat de la Viena, şi când partea de nord şi de est a Transilvaniei a fost redată Ungariei, celebrul guvern Horthy. După Tratatul de Pace de la Paris când Dictatul de la Viena a fost anulat şi Ardealul a ajuns iar sub supremaţie română „istoria se repetă".

În toamna anului 1932 filiala timişoreană a Munkás Segély[2] îl invită pe preşedintele organizaţiei din Cluj Napoca, Nagy István să ţină un seminar în calitate de scriitor despre ajutorul reciproc. Invitatul ajunge la Timişoara şi în sediul organizaţiei din strada Gál se adună mulţimea pentru a-l asculta pe scriitorul proletar. Dar siguranţa intervine brutal, împrăştie publicul cu bătăi, scriitorul este arestat şi torturat. În acest episod ne prezintă o figură sinistră a Timişoarei, pe şeful siguranţei, Rîmneanţu, care „s-a jurat pentru îmblânzirea liderilor clasei muncitoare. Pe Encsel Mór l-a şi "îmblânzit", adică l-a torturat până a decedat."[3]. Interogarea decurgea astfel: „Domnul Rîmneanţu, în biroul aflat la capătul holului, m-a întâmpinat cu o lovitură de picior în coaste, încât din uşa biroului m-a aruncat direct la peretele opus. ... Cu papionul negru şi cămaşa izbitor de albă arăta ca un ospătar politicos. ... pumnul domnului Rîmneanţu a aterizat drept între ochii mei. "Aici eu pun întrebări, scriitorule. Eu şi nimeni altul!. Aţi avut curajul să veniţi aici, şi mie nu-mi raportaţi, nu cereţi permisiune?" Şi i s-au lipit ambele mâini în părul meu, sfâşia, trăgea, se rupeau şuviţe. M-a trântit în genunchi şi sâsâia. ... a apucat un raf de cauciuc de cam un metru de pe lădiţa de lemn şi cu acesta tot mă lovea printre ochi şi pe cap. Între timp mă lovea cu piciorul, cu pumnul stâng dădea în rinichii mei, în stomac. ... lucra pe mine ca un specialist... Deja simţeam că mi s-au rupt rinichii, mi-a spart craniul, parcă fiecare lovitură îmi împrăştia creierul."[4] Asemenea descrieri minuţioase despre cruzimea cu care autorităţile au tratat opoziţia timpului sunt relatate de fiecare dată când ajunge în faţa anchetatorilor. Găsim în operă şi precizări despre alţi lideri sindicalişti sau comunişti care s-au nenorocit, s-au distrus emoţional şi fizic ca urmare a bătăilor sau torturii. Indiferent de care stat aparţinea ţara sau Ardealul, cei care erau la conducere procedau în mod identic.

Unul dintre meritele lui Nagy István este imparţialitatea cu care ne conduce prin evenimentele istorice ale ţării. Indiferent de naţionalitatea autorităţilor conducătoare, cu toţii au comis aceleaşi orori faţă de populaţie. Este posibil ca această imparţialitate să-l fi ajutat pe scriitor şi i-a permis să-şi publice romanul. El, în calitatea lui de socialist, comunist internaţionalist nu i-a scuzat nici pe maghiari nici pe români. Iată cum vorbeşte despre interogatoriile la care l-au supus autorităţile maghiare: „mi-au băgat o coadă de mătură printre încheietura mâinii şi genunchiul legat, mi-au astupat gura cu ceva cârpă murdară şi în timp ce mi-au întors tălpile spre cer şi au început să mi le bată, m-au atenţionat, că dacă doresc să vorbesc, să-mi ridic mâna şi după ce un sfert de ceas bun numai a mârâi am putut, m-au lăsat pe picioare, au scos mătura dintre genunchi şi mâini, după care au început să mă alerge, să

---

[2] Ajutor Muncitoresc

[3] Nagy István, „Hogyan tovább?", Editura Kriterion, Bucureşti, 1984, pg. 270
„munkásvezérek megszelídítésére esküdött fel. Encsel Mórt meg is "szelídítette", vagyis halálra kínozta" (trad. ns)

[4] ibidem, pg. 276-277
„Rîmneanţu úr a folyosó végén levő irodában olyan oldalbarúgással fogadott, hogy az irodaajtóból egyenesen a szemközti falnak zuhantam. ... Fekete csokornyakkendőjével s vakító fehér ingével udvarias főpincérnek látszott. ... Rîmneanţu úr ökle egyenesen a szemem közé zuhant. "Itt én kérdezek, író. Én és senki más! Ide mert jönni, és nekem nem jelenti, nem kéri, hogy engedélyezzem?" ... És beléragadt mind a két keze a hajamba, tépte, ráncigálta, tincsek szakadtak ki. Térdre rántott és sziszegett. ... felragadott egy méternyi gumiráfdarabot a fásládáról, és azzal mind a szemem közé meg a fejem lágyára sújtott. Közben rúgott, bal kézzel meg a vesémbe, gyomromba öklözött. ...kiváló szakértelemmel dolgozott rajtam... Már úgy éreztem, hogy a vesém leszakadt, a koponyámat bezúzta, mintha már minden ütés nyers agyvelőmet preckelné szerteszét." (trad. ns)



BDD-A21905 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:40 UTC)

umblu, şi cât timp eu încercam să fac câţiva paşi, îmi loveau piciorul. …mă loveau cu piciorul, cu pumnii”[5] ; „lui Nemes József din Târgu Mureş i-au apăsat în spate ţigări aprinse”[6].

Avem în faţa ochilor realitatea crudă aşa cum şi-o aminteşte autorul. Tetralogia lui autobiografică a fost acceptată de critică şi de analişti ca reprezentare a realităţii, luând în considerare obiectivitatea de necontestat a scriitorului, tonul şi stilul concret, fără idealizarea vreunui aspect, prezenţa personajelor reale, documentabile sau preocuparea lui pentru social. Această amplă lucrare oferă cititorilor o descriere autentică, credibilă despre ţărănimea şi muncitorimea ardeleană, despre convieţuirea româno-maghiară. Dimensiuni extreme, distorsionate nu există. Idealizată poate fi considerată numai imaginea tatălui prematur pierdut, singurul personaj absolutizat, dat fiind că numai despre el nu găsim în roman nicio observaţie, remarcă sau menţiune negativă.

Un motiv central al acestei opere a lui Nagy István îl reprezintă sărăcia, temă analizată, discutată şi reprezentată cel mai des de către literatura anilor treizeci. Autorul nostru considera şi privea literatura ca pe un mijloc ideologic în vederea schimbării, transformării societăţii. El şi-a asumat misiunea de a educa, de a emancipa masa. Literatura nu o considera modalitate de auto-exprimare.

Sărăcia este motorul tuturor schimbărilor de caracter, de soartă, este formatoare a destinelor iar mizeria, lipsurile intelectuale din care rezultă vulnerabilitatea oamenilor sunt evidenţiate intenţionat. Sărăcia ca forţă modelatoare apare în cazul aproape fiecărui personaj. Autorul, amintind de tovarăşii, prietenii sau duşmanii lui, menţionează la fiecare unul sau mai multe amănunte biografice, accentuând mai ales meseria şi originea lui sau a familiei, cu scopul de a arăta cititorului condiţiile de viaţă ale personajului. Înclinaţia lui spre acest amănunt are totodată scop ideologic şi social. Luând în considerare că volumele romanului ne prezintă perioada în care PCR era în ilegalitate şi având în vedere crezul lui Nagy István că misiunea scriitorului este îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă şi condiţiilor sociale ale masei muncitoreşti prin „trezirea” ei, este de înţeles acest interes pentru spre sărăcie, mizerie. Prin exemplul propriu încearcă să arate că fără unirea forţelor şi eliminarea claselor sociale nimeni nu va atinge un nivel de trai mai bun sau măcar acceptabil. Crede cu desăvârşire în puterea ideologiei marxiste, ca ideologie transformatoare. La început, în copilărie, nici el nu înţelege ce înseamnă socialism sau comunism, numai simte că în orânduirea actuală ceva nu este corect şi cu inteligenţa înnăscută deduce că unii muncesc pentru ca alţii să aibă avere, nu pentru ca ei să trăiască bine. Astfel se poate explica înverşunarea cu care se aruncă în lupta sindicală, precum şi demnitatea cu care suportă închisorile, interogările, bătăile, torturile, persecuţia şi frica.

Primele scrieri îi sunt publicate în renumita revistă clujeană *Korunk* şi astfel face cunoştinţă cu Gaál Gábor, cel care până în 1940, anul interzicerii revistei, era editorul principal. Acest om cult, filozof, critic literar, sociolog, istoric literar a exercitat o mare influenţă asupra formării literare a lui Nagy István, care face cunoştinţă cu celebrităţi ale literaturii ca Balogh Edgár, Jancsó Elemér, Méliusz József, Kohn Hillel, Szabédi László, Mikszáth Kálmán, Kós Károly, Tamási Áron, Jordáky Lajos, şi alţii. Cu ajutorul lor ajunge

[5] Nagy István, „Szemben az árral”, Editura Kriterion, Bucureşti, 1974, pg. 451
„…seprűnyelet dugtak az összekötözött csuklóm és térdem közé, a számat meg betömték valami szennyes rongycsomóval, s miközben égnek fordították a talpamat és püfölni kezdték, figyelmeztettek, ha beszélni akarok, emeljem fel a kezemet. …s miután jó negyedóráig csak hörögni tudtam, lábra eresztettek, a seprűnyelet kivették a térdem s a csuklóm közül, aztán hajszolni kezdtek, járkáljak, és amíg én lépegetni próbáltam, a lábam fejét verték. … rúgtak, öklöztek. ” (trad. ns)

[6] ibidem, pg. 456
„A marosvásárhelyi Nemes Józsefnek égő szivarokat nyomtak a hátához.” (trad. ns)



BDD-A21905 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:40 UTC)

autorul nostru la întâlnirea din Târgu-Mureş, întrunirea tineretului maghiar ardelean între 2-4 octombrie 1937, cu prezenţa a 187 de participanţi, în cadrul căreia s-a încercat desfiinţarea neînţelegerilor ideologice dintre diferitele grupări de tineret şi elaborarea unei platforme unitare în vederea colaborării naţionalităţilor. Această iniţiativă a avut şi are şi în zilele noastre ecou dar din păcate nu era viabilă. Chiar şi azi se discută despre ideea întrunirii şi istoricii literari polemizează pe marginea importanţei ei. Nagy István i-a consacrat pagini întregi acestui eveniment cultural, considerând-o de o importanţă inestimabilă. Era un internaţionalist convins şi nu accepta ideea ca un popor să fie tratat diferit de un altul sau ca o naţionalitate să fie privilegiată, mai ales că în Ardeal convieţuiau şi convieţuiesc mai multe neamuri. Înclinarea lui spre acceptarea reciprocă este incontestabilă şi documentul probatoriu ne este relevat în ultimul volum al operei discutate, „Szemben az árral", în capitolul XIV, care prezintă luna imediat următoare semnării celui de al doilea Dictat de la Viena. Ca urmare a dispoziţiilor şi a fricii, românii fugeau dincolo de graniţă, în România şi maghiarii rămaşi în afara teritoriului redat începeau a migra înăuntru. Era afectată şi familia scriitorului. Sora lui, Málika, căsătorită cu un român şi trăind în Hunedoara, trimitea scrisori disperate despre cum o nenorocesc vecinii şi instigă soţul împotriva ei. Fratele lui, Sanyi, care trăia şi lucra la Constanţa, a fost alungat acasă la Cluj de jandarmi şi şi-a pierdut toate uneltele de lucru. Feri, celălalt frate, era zugrav asociat cu un român dar şi-a pierdut munca pentru că maghiarii, din cauza naţionalităţii asociatului, nu le mai dădeau de lucru.

Într-o discuţie cu vecinii care susţineau că este bine faptul că are loc această migraţie şi că ar trebui să migreze toţi cei care nu aparţin locului, iar printre ei şi familia familia Man, un alt vecin, Nagy István îşi aminteşte cum i-a contrazis: „Dar familia Man aparţinea acestui loc. S-au mutat în Cluj dint-un sat român vecin. ...Le-am amintit că până acum şi familia Man şi alţii trăiau paşnic împreună cu vecinii maghiari."[7] Este revoltat, supărat şi indignat, nu înţelege acest comportament. Sentimentele naţionale se intensifică în cercul celor săraci, al celor dezavantajaţi din punct de vedere intelectual, educaţional, fapt care l-a îndemnat pe scriitor să se grăbească cu romanul pe tema românilor la care lucra. „Şi de aceea cu acesta în special, pentru că pe partea aceasta, pentru toate nedreptăţile suferite, acum pe ei îi băteau. Am vrut să arăt, că sărăcimea română este asuprită, deposedată la fel ca şi toţi ceilalţi proletari ai lumii. ...naţiunea majoritară trebuie să fie mai generoasă..."[8] Cenzura nu era prea atentă, ca urmare cartea a şi apărut dar numai în o mie de exemplare, ceea ce era îngrijorător, căci astfel nu putea ajunge la marea masă a cititorilor şi nu putea avea efectul scontat. Intenţia de a schimba mentalitatea oamenilor, truda lui pentru îmbunătăţirea vieţii celor săraci ni se relevă încă o dată.

S-au încercat multe şi felurite explicaţii privind intenţia scrierii acestei tetralogii. Unii afirmau că scopul era realizarea unui simplu aide-memoire. Alţii afirmau că autorul experimenta lauda de sine sau că dorea a scrie o lucrare sociologică despre viaţa muncitorimii. Puţini se gândeau la didactică. În anul 1979, la doi ani după decesul scriitorului, într-un interviu dat revistei *Korunk*, fiul lui Nagy István, Nagy Károly a dezvăluit una dintre enigmele tatălui său şi răspunsul asupra acestei dileme este: „Cauza adevărată se ascunde în evenimentele care pentru noi toţi a făcut memorabil sfârşitul anilor '50 şi începutul anilor '60.

[7] ibidem, pg.403-404
„Csakhogy Manék nagyon is idevalók voltak. Egy közeli román községből származtak be Kolozsvárra. … Arra emlékeztettem őket, hogy Manék és mások is békésen megférték eddig a magyar szomszédsággal." (trad. ns)
[8] ibidem, pg.401
„És azért éppen ezzel, mert ideát minden elszenvedett sérelemért őket ütötték. Be akartam mutatni, hogy a román szegénység éppen úgy el van nyomva, kisemmizve, mint a világ minden más proletárjai. …a számbelileg többségben lévő népnek nagylelkűbbnek kell lennie…"



BDD-A21905 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:40 UTC)

Problemele acumulate şi nerezolvate în anii precedenţi, tensiunile noi, în ochii multora au început să facă îndoielnice rolul din trecut şi în prezent al acelor forţe şi ideologii istorice cât şi adevărul lor, pentru care tatăl meu şi-a consacrat viaţa. Se revizuiau valorile, lucru care i-a dezorientat pe mulţi, în vreme ce credeau că servesc reînnoirea adevărată, reînnoire solicitată şi de tatăl meu. Lupta pe două fronturi a redevenit actuală dar se vedea că diferenţele de gândire şi cauzele care le determinau derivă nu numai din prezent ci şi din trecut, căci altfel nu se poate argumenta cu considerente politice zilnice de azi. Iată, tatăl meu a dorit să arunce încă o dată în această dezbatere şi luptă, ca argument, viaţa lui şi a semenilor lui. Încă o dată, pentru că faptele existau deja, şi acum urma scrierea care aminteşte faptele şi le analizează. Ceea ce pentru el însemna încă o faptă."[9]

Alt argument nu cred că este necesar sau măcar posibil. Viziunea realistă, realismul consecvent, limbajul concret, imparţialitatea lui şi chiar şi pasajele în care autorul însuşi ne dă indicii despre documente care atestă afirmaţiile sale sunt dovezi plauzibile pentru veridicitatea evenimentelor povestite.

Opera autobiografică, născută şi inspirată din nevoia de a aminti, de a da socoteală generaţiilor următoare, de a explica sau chiar de a arăta drumul sau modelul care trebuie urmat ne transmite o imagine extrem de bogată, subiectivă a culturii maghiare din România din perioada celor două războaie mondiale. Alternează, în romanul conceput cu pasiune didactică, ideile scrierilor premergătoare tetralogiei şi judecata acestora, sentimente personale şi mărturisiri. Ni se arată o personalitate care nu cunoaşte nicio cauză pierdută, al cărei prim scop este grija în privinţa destinului şi evoluţiei omului simplu care este mânată de pasiune luptătoare şi de orientarea sa ideologică pe care o consideră ca singura posibilitate de salvare din sărăcie.

Bibliografie:

Baróti Pál, „A Sáncalja lakója. Jegyzetek Nagy István önéletrajzáról", Utunk, 1968/40.
Nagy István, „Sáncalja", Editura Kriterion, Bucureşti, 1979
Nagy István, „Ki a sánc alól", Editura Kriterion, Bucureşti, 1981
Nagy István, „Szemben az árral", Editura Kriterion, Bucureşti, 1974
Nagy István, „Hogyan tovább?", Editura Kriterion, Bucureşti, 1984
Nagy Károly, „Apám önéletírásainak indítékairól", Korunk, 1979,
Csehi Gyula, „A baloldali forrásvidék", Editura Dacia, Cluj, 1973
Engel Károly, „Hídverők példamutatása", Korunk, 1970/6
Kántor Lajos, Láng Gusztáv, „A romániai magyar irodalom, 1945-1970", Editura Kriterion, Bucuresti, 1971
Kántor László, „Túlélő képek", Editura Héttorony, Szombathely, 1989

[9] Nagy Károly, „Apám önéletírásainak indítékairól", Korunk, 1979, pg.86-87
„Az igazi ok azokban az eseményekben keresendő, amelyek az ötvenes évek végét és a hatvanas évek elejét mindannyiunk számára emlékezetessé tették. A korábbi években felhalmozódott s mind az ideig meg nem oldott problémák, a keletkező új feszültségek sokak szemében kezdték megkérdőjelezni azoknak a történelmi erőknek és eszméknek a múltbeli és jelenbeli szerepét, és igazát, amelyekre apám egész életét tette fel. Folyt az értékek felülvizsgálata, s ez nem kevés embert zavart meg, miközben azt hitték, hogy az igazi megújulást szolgálják, amelyet egyébként apám is sürgetett. Ismét aktuálissá vált tehát a kétfrontos harc, de látszott is, hogy a nézetkülönbségek és az azokat kiváltó okok nemcsak a jelenben, hanem mélyen a múltban gyökereznek, s így napi politikai érvekkel hatni nem lehet. Nos, ebbe a vitába s harcba szándékozott apám ismét bedobni érvként a maga és a hozzá hasonlók életét. Ismét, mert korábban már adva voltak a tettek, s most következett a tettekre emlékező, az azokat boncolgató írás. Ami számára ismét csak tett volt." (trad. ns)



BDD-A21905 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:40 UTC)

Komáromi Gabriella, „Elfelejtett irodalom. Fejezetek a XX. századi prózánk történetéből”, Editura Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1990
Vallasek Júlia, „Nagy István: példázat, konstrukció, retorika”, Korunk, 2004, februarie
„Romániai magyar irodalmi lexikon”, vol. 1, 3, Editura Kriterion, Bucureşti, 1981
„Kortárs magyar írók”, Editura Enciklópédia, Budapesta,1998-2000
Sőni Pál, „Nagy István. Monográfia”, Editura Kriterion, Bucureşti, 1977



BDD-A21905 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:40 UTC)